

แนวทางการระงับความขัดแย้งเชิงพุทธปรัชญาเถรวาท

Approach To Quell The Conflict In Theravada Buddhist Philosophy

พระเฉลย ฐิตวโส (บุริภักดิ์)¹, และ พระครูภาวนาโพธิคุณ²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phra Chaloei Thitavangso (Buriphak)¹, and Phrakhru Bhavanabodhikun²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: cburiphuk@gmail.com

บทคัดย่อ*

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาเหตุแห่งความขัดแย้งตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาแนวทางการระงับความขัดแย้งตามทัศนะของพุทธปรัชญา 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการระงับความขัดแย้งเชิงพุทธปรัชญาเถรวาท การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา วิชาการ หนังสือ งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่างๆ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่สามารถแก้ไขได้ หลีกเลียงได้ ปรับเปลี่ยนได้ การกระทำที่มุ่งเอาประโยชน์ตนเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดกระทบต่อคนอื่น เป็นเหตุปัจจัยทำให้เกิดความขัดแย้งในทัศนะของพุทธปรัชญา “เหตุปัจจัยภายใน” และ “เหตุปัจจัยภายนอก” ได้แก่ อกุศลมูล ปัญจธรรม ตัณหา ทิฏฐิ มานะ มัจฉริยะ และอคติ 4 ส่วนเหตุปัจจัยภายนอก ได้แก่ ข้อเท็จจริง ผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ชาติพันธุ์

กระบวนการจัดการความขัดแย้งตามทัศนะของพุทธปรัชญาโดยใช้อิทธิพลสมถวิธี และหลักสาราณียะธรรม หมายถึงรูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาคือการที่เกื้อหนุนและส่งเสริมจะต้องชำระหรือดำเนินการแก้ไขให้สงบระงับส่วนกฏนิคกรรมหมายถึง ระเบียบปฏิบัติ

* ได้รับบทความ: 10 กันยายน 2562; แก้ไขบทความ: 28 กันยายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 30 กันยายน 2562

Received: September 10, 2019; Revised: September 28, 2019; Accepted: September 30, 2019

ตามระบบกระบวนการยุติธรรมของศาลเพื่อใช้ลงโทษแก่พระภิกษุผู้กระทำความผิดละเมิดพระธรรมวินัย แต่แตกต่างกันคือเป็นรูปแบบที่แตกต่างกัน สารานีเยธรรม การจัดการความขัดแย้งของการปกครองแบบสามัคคีธรรม

แนวทางการระงับความขัดแย้งเชิงพุทธปรัชญา แนวทางการระงับความขัดแย้งตามทัศนะของพุทธปรัชญา ได้แก่การมีความเห็นใจ สร้างความเป็นมิตร และส่งเสริมให้ช่วยเหลือกัน แท้จริงแล้วก็คืออุปกรณ์ในการทำลายจิตที่ประกอบด้วย ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ โดยอาศัย 1) หลักเมตตาจะทำลายความโกรธ ความเกลียด อาฆาต พยาบาท 2) ความเป็นมิตร ความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น โดยไม่จำเพาะเจาะจง จนกระทั่งถึงบุคคลที่ไม่เป็นที่รักคือศัตรู 3) ทานคือการช่วยเหลือกันด้วยวัตถุสิ่งของ ทานคือการให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นเหตุเกิดความขัดแย้งของมนุษย์ได้

คำสำคัญ : การระงับ, ความขัดแย้ง, พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

The objective of this research is to: 1) study the causes of conflict according to the view of Theravada Buddhist Philosophy 2) to study the way to suppress conflict according to the viewpoint of the Buddhist philosophy 3) to study and analyze the approaches to suppress conflict in Theravada Buddhist philosophy This research is a documentary research by studying and studying documents from academic textbooks, thesis work books. Various research And present the results of the research using descriptive analysis method

The research found that Conflict in the view of Theravada Buddhist philosophy Is human nature that can be solved Avoid Adjustable Actions that are primarily based on their benefits Regardless of the negative consequences that will affect other people Is a factor causing conflict in the view of Buddhist philosophy "Internal factors" and "external factors" such as Salakul Punpanatana, Thitthi Manathamati, Passion and Prejudice, 4 external factors, namely facts, benefits, ethnic relations

Conflict management process according to Buddhist philosophy by using interrelated methods and principles of the dharma Means the form and process to solve the problems that occur and the monks must pay or make corrections to calm and suppress the law. Regulations complying with the judicial system of the court in order to punish monks who violate the Dhamma

discipline. But the difference is that it is a different form of the dharma Dharma, conflict management of fellowship

Guidelines for suppressing conflicts in Buddhist philosophy
Guidelines for suppressing conflicts according to Buddhist philosophy
Including sympathy Friendly And encourage each other to help each other
Indeed, it is a device to destroy the mind that consists of Human selfishness by living 1) Mercy principles will destroy anger, hate, malice 2) Friendly, good wishes to others Without specificity Until the person who is not the beloved is the enemy 3) Eat is to help each other with the object of food, to give sacrifice, to share for the benefit of others. Help cultivate a selfless person Which is the cause of human conflict

Keywords: Suspension, Conflict, Theravada Buddhist Philosophy

บทนำ

พระพุทธศาสนาซึ่งถือได้ว่าเป็น “ศาสนาแห่งสันติมีท่าทีต่อปัญหาข้างต้นอย่างไร พระพุทธศาสนายอมรับได้หรือไม่ว่าความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสังคม พระพุทธเจ้าทรง ทรงมองว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งถือได้ว่าเป็น “สิ่งที่มนุษย์หลีกเลี่ยงไม่พ้นใช่หรือไม่” หรือทรงมองว่า “ความขัดแย้งไม่ใช่ธรรมชาติของมนุษย์” หากคำตอบเป็นไปในลักษณะนี้ พระองค์นำเสนอคำว่า “ทุกข์” ใน “ไตรลักษณ์” และพยายามจะย้ำว่า “เราสอนเรื่องทุกข์กับความดับทุกข์” ขึ้นมาเพื่ออะไร ในขณะเดียวกัน หากคำสอนเรื่อง “ความทุกข์” คือ “ความขัดแย้ง” ของชีวิตในเชิงปัจเจก และเชิงสังคมวิทยา ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้ เข้าใจ ละหรือจัดการแล้ว ถ้าเป็นเช่นนั้น มนุษย์และสังคมควรจะต้องกำหนดรู้ และมีความท่าทีต่อความขัดแย้งอย่างไรจึงดำเนินชีวิตได้อย่างประสานสอดคล้องและมีความสุขบนโลกของความแตกต่างที่ปรากฏในสังคมปัจจุบัน

ความขัดแย้ง และสงครามนั้นเป็นเรื่องปกติของมนุษย์ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ แต่ปัญหาก็คือ ขัดแย้งกันอย่างไร จึงก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะสิ่งทั้งหลายมีความแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามในอีกแง่มุมหนึ่ง ความแตกต่างนั้นจะก่อให้เกิดความหลากหลาย และมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ถ้าเราแปรผลของความแตกต่างนั้นให้กลายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ ทำให้เกิดแนวคิด และมุมมองใหม่ ๆ นอกจากนี้ท่านยังชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นของความขัดแย้งว่า ความขัดแย้งนั้น ควรจะก่อรูปขึ้นมาจากเจตนาที่ดี มีจุดมุ่งหมายเพื่อความดีงาม และความก้าวหน้า และความร่มเย็นของสังคม

แนวคิดเช่นนี้ หากจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความขัดแย้งในเชิงบวกนั่นเอง (Phra Dhamma Pittaka (P.Payutto), 2006 : 3-4) ซึ่งบางกรณีความขัดแย้งเป็นเรื่องของความเห็นหรือความเชื่อที่ต่างกัน แต่คู่กรณียังสามารถทำงานร่วมกันได้ คู่สมรสก็อยู่ด้วยกันได้ปกติสุข แต่เมื่อขยายกลายเป็นข้อพิพาทจะกลายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องมุ่งหมายที่จะเอาชนะให้ได้เพื่อเป้าหมายสูงสุดของตนเอง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจจะต้องไป อย่างไรก็ตามก็มีนักวิชาการบางสถาบันใช้ในความหมายสลับกันคือกรณีพิพาทจะรุนแรงน้อยกว่าความขัดแย้งก็มี (Wanchai Watanasap, 2006 : 8)

มุมมองในมิติปรัชญาเกี่ยวกับความขัดแย้งไว้ว่า ไม่ว่าเราจะมีทฤษฎีว่าด้วยธรรมชาติของมนุษย์ที่พยายามขจัดความขัดแย้งทางทฤษฎีออกไปได้ อย่างไรก็ตาม แต่ในทางสามัญสำนึกมนุษย์ดูเหมือนจะรู้สึกตัวมาตลอดเวลาว่า ความขัดแย้งในชีวิต ในตัวตน ในความเป็นคนของเขา มิได้หายไปไหน ตรงกันข้ามความขัดแย้งนั้นยังคงดำรงอยู่ เจียบ ๆ อย่างมีพลังภายในความเป็นคนของเราทุกคน และดูเหมือนมันจะดำรงอยู่ต่อไปอีกนานเท่านานหรือไม่ก็อาจจะชั่ววันรัตนมันอาจจะฝังแน่นจนกลายเป็นธรรมชาติของเรา เป็นเนื้อหนัง เป็นตัวตนที่หลอมละลายกลายเป็นหนึ่งเดียวที่ไม่อาจแยกออกจากความเป็นเราแล้วก็ได้ (Sompan Phromtha, 2006 : 8) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง แนวคิดในการระงับความขัดแย้งเชิงพุทธปรัชญา ในสังคมไทยปัจจุบันว่าจะสามารถระงับหรือยับยั้งได้หรือไม่? จะเหมือนที่ในอดีตกาลที่ผ่านมาหรือไม่? เพื่อสร้างสรรค์ความสันติสุขโดยส่วนตนและสันติภาพโดยรวมต่อไปโดยใช้กระบวนการเชิงพุทธปรัชญามาใช้ในการระงับความขัดแย้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเหตุแห่งความขัดแย้งตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาแนวทางการระงับความขัดแย้งตามทัศนะของพุทธปรัชญา
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการระงับความขัดแย้งเชิงพุทธปรัชญาเถรวาท

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยโดยเน้นการศึกษาทางเอกสาร และมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

- 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ฎีกา อนุฎีกา อรรถกถา หนังสือ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และมีความสัมพันธ์กับการระงับความขัดแย้งโดยใช้พุทธปรัชญาเป็นหลัก

2. วิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัย

2) นำข้อมูลที่ได้มาทำการสรุปผลเป็นผลงานวิจัย

3. เรียบเรียงและนำเสนอข้อมูล

1) เรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์

2) จัดระเบียบข้อมูลและเขียนวิทยานิพนธ์

3) ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ข้อมูลวิจัย

4) สรุปและนำเสนอ

ผลการวิจัย

1.เหตุแห่งความขัดแย้งตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

ความขัดแย้งในทัศนะของพุทธปรัชญา เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่สามารถแก้ไขได้ หลีกเลียงได้ ปรับเปลี่ยนได้ เพราะความขัดแย้งเป็นสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น มนุษย์เป็นสาเหตุต้นๆ ของความขัดแย้งทั้งปวง อีกทั้งธรรมชาติของมนุษย์ ยังหมายถึง สภาวะที่เกิดเอง มีอยู่ และเป็นอยู่ ตามเหตุปัจจัยภายในชีวิตมนุษย์.ตลอดถึงภาวะความเป็นผู้ที่ต้องฝึกและฝึกได้ พุทธปรัชญาเห็นว่าความเห็นแก่ตัวหมายถึงการกระทำที่มุ่งเอาประโยชน์ตนเป็นหลักโดยไม่ยึดถือ ความถูกต้องหรือเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งคิด พูด กระทำในลักษณะที่ตนเองได้ ไม่คำนึงถึง ผลเสียที่จะเกิดกระทบต่อคนอื่น เป็นเหตุปัจจัยทำให้เกิดความขัดแย้งในทัศนะของพุทธปรัชญา ซึ่งมีเจตสิกฝ่ายอกุศลได้แก่ โลภะ (ความอยากได้) ความอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน อยากให้ตนมีเหมือนคนอื่น หรือมีมากกว่าผู้อื่น ความอยากมีหลายรูปแบบ ซึ่งจะก่อให้เกิดรากเหง้าของความชั่วทั้งปวง เห็นได้จากคำสอนของพระพุทธองค์ในประเด็นเรื่องความขัดแย้งที่ว่า ถ้าเธอทั้งหลาย พิจารณาเห็นมูลเหตุแห่งการวิวาทเช่นนี้ จาก เหตุปัจจัยภายใน ได้แก่ อกุศลมูล ปญจธรรม ตัณหา ทิฏฐิ มานะ มัจฉริยะ และอคติ 4 ส่วนเหตุปัจจัยภายนอก ได้แก่ ข้อเท็จจริง ผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ชาติพันธุ์

2. การระงับความขัดแย้งตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

สาเหตุของความขัดแย้งทางพุทธปรัชญานั้น พบว่า ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติ ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ทำให้เกิดความขัดแย้งตั้งแต่ความบาดหมาง การทะเลาะ การแก่งแย่ง และการวิวาทกัน การวิวาทนั้นเป็นถ้อยคำที่บ่งชี้ระดับของความขัดแย้งว่ารุนแรงที่สุดตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ในทัศนะของพุทธปรัชญา เห็นว่า รากเหง้าที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง จะสามารถอธิบายในมุมมองของอภิปรัชญา 2 กลุ่ม คือ อภิปรัชญา ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ และ ปัญญจริม ซึ่งได้แก่ ตัณหา มานะและทิฐิ ซึ่งทิฐินั้นถือได้ว่าเป็นแกนกลางของความขัดแย้งที่อยู่ลึกที่สุด เพราะเป็นการยึดมั่นถือมั่นในอุดมการณ์ ถ้าทิฐินั้นประกอบไปด้วยอภิปรัชญา ซึ่งก่อให้เกิดมิจฉาทิฐิ ก็จะนำพาความขัดแย้งนั้นไปสู่ความรุนแรงได้นั้นหมายถึงว่า แม้แต่กิเลสที่เป็นรากเหง้าของอภิปรัชญา ตัว คือ โลภะ โทสะ และโมหะ ก็ล้วนแต่แสดงบทบาทอยู่บนฐานของทิฐิ หรือความเชื่อว่ามีตัวตนเป็นศูนย์กลางทั้งสิ้น

กระบวนการจัดการความขัดแย้งตามทัศนะของพุทธปรัชญาโดยใช้วิธีการสมถวิธี และหลักสัจจะธรรม หมายถึงรูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาวินัยที่เกิดขึ้นและสงฆ์จะต้องชำระหรือดำเนินการแก้ไขให้สงบระงับส่วนกฎนิคหกรรมหมายถึง ระเบียบปฏิบัติตามระบบกระบวนการยุติธรรมของศาลเพื่อใช้ลงโทษแก่พระภิกษุผู้กระทำความผิดละเมิดพระธรรมวินัย ซึ่งทั้ง 2 รูปแบบนั้นมีความคล้ายกันคือเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาวินัยของสงฆ์ แต่แตกต่างกันคือเป็นรูปแบบที่แตกต่างกัน การก่อตั้งหลักธรรมกำหนดพระวินัยและสังคัมภีร์ขึ้นเพื่อสงฆ์มีปัญหาจึงได้บัญญัติพระวินัยเพื่อเป็นกรอบให้สงฆ์ประพฤติสอดคล้องกับพระธรรม และได้สร้างความอุ่นใจในสงฆ์และทรงกำหนดรูปแบบและวิธีแก้ไขปัญหาวินัยที่เกิดขึ้นภายในสังคัมภีร์ ภายใต้กรอบความคิดการจัดการความขัดแย้งของการปกครองแบบสามัคคีธรรม

3. แนวทางการระงับความขัดแย้งเชิงพุทธปรัชญา

พุทธปรัชญาเถรวาท เห็นว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็น (Necessity) ในระดับโลกียวิสัย เพราะ “ความขัดแย้ง” จัดได้ว่าเป็น “ทุกข์ของบุคคลและสังคม” ประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมองว่าความขัดแย้งเป็น “ธรรมชาติ” หรือ “ธรรมดา” ของสังคมทั่วไป จนอาจจะกล่าวได้ว่าเป็น “สิ่งจำเป็น” ของสังคม เพราะสรรพสิ่งในสังคมนั้นแปรเปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลา (อนิจจัง) ผลจากการแปรเปลี่ยนดังกล่าวนี้จึงทำให้เกิดบรรยากาศของ “ทุกข์” หรือ “ความขัดแย้ง” ซึ่งเป็นสภาวะหรือบรรยากาศที่ดำรงอยู่ในภาพเดิมไม่ได้ สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งก็เพราะทุกสิ่งทุกอย่างนั้นในแง่ของโลกียวิสัยนั้นไม่

สามารถเป็นไปตามความต้องการ หรืออำนาจของสิ่งใด หรือบุคคลใด กล่าวคือไม่มีสิ่งใด หรือบุคคลใดบังคับให้มันไม่เปลี่ยนแปลงหรือไม่ให้ขัดแย้งกัน (อนัตตา) ฉะนั้น เมื่อกล่าวโดยธรรมชาติแล้ว สรรพสิ่งต้องขัดแย้งกัน แต่ถึงกระนั้น พระพุทธศาสนาก็ได้เหลือ “พื้นที่” ของความ “ไม่ขัดแย้ง” เอาไว้ให้ “สภาวะสูงสุด” นั่นก็คือ “พระนิพพาน” อย่างไรก็ตาม ในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท ความขัดแย้งได้ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณค่าภายในของมนุษย์ในเชิงอัตวิสัย และมีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณค่าในเชิงปรัวิสัยเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ความขัดแย้งก่อให้เกิดการพัฒนาการระบบการเมืองการปกครอง การบัญญัติพระวินัย การจัดระเบียบสังคม ฉะนั้น ความขัดแย้งในพุทธปรัชญาเถรวาท สะท้อนภาพทั้งที่เป็นบวกและเป็นลบ ประเด็นจึงอยู่ที่ว่า เราจะมีท่าทีต่อความขัดแย้ง หรือวางบทบาทของตัวเองในสถานการณ์ของความขัดแย้งอย่างไร จึงจะสามารถดำรงตนอยู่บนสถานะของความขัดแย้งได้อย่างประสานสอดคล้องกับชีวิตและสังคม

แนวทางการระงับความขัดแย้งตามทัศนะของพุทธปรัชญา ได้แก่การมีความเห็นใจ สร้างความเป็นมิตร และส่งเสริมให้ช่วยเหลือกัน แท้จริงแล้วก็คืออุปกรณ์ในการทำลายจิตที่ประกอบด้วย ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ หลักธรรมที่สร้างความเห็นใจมี เมตตาเป็นต้น เมตตาจะทำลายความโกรธ ความเกลียด อาฆาต พยาบาท เมตตา คือ ความเป็นมิตร ความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น โดยไม่จำเพาะเจาะจง เมตตาจะมีได้ต้องอบรมในชีวิตประจำวันนั่นเอง โดยเริ่มจากบุคคลที่ใกล้ตัวเรามากที่สุด แล้วค่อยๆ ขยายวงกว้างออกไปขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงบุคคลที่ไม่เป็นที่รักคือศัตรู หลักธรรมที่ส่งเสริมให้ช่วยเหลือกันมี ทานเป็นต้น ทานคือการช่วยเหลือกันด้วยวัตถุสิ่งของ ทานคือการให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว แบ่งปันกันจะเป็นอุปกรณ์ทำลายความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ มนุษย์ไม่อาจทำดีต่อผู้อื่นได้เพราะความเห็นแก่ตัวที่เกิดจากตัณหาคือความทะยานอยากได้ เมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้จิตหิวโหยอยากได้ เกิดความดิ้นรน อยู่ไม่เป็นสุข หากหยุดยั้งไม่ได้ก็จะเป็นต้นเหตุให้ดิ้นรนแสวงหาสิ่งที่อยากได้มาสนองความต้องการ หรือเมื่อไม่ได้โดยวิธีชอบธรรมก็นำไปหาความชั่ว ความไม่ดีงามต่าง ๆ เช่น ลักขโมย ทูจริต คอรัปชั่น โกง ปล้น จนถึงฆ่าคนตาย ต้องทำลายหลักธรรมที่ส่งเสริมให้ช่วยเหลือกันนั้น คือการทาน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องแนวทางการระงับความขัดแย้งเชิงพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยพบว่าท่ามกลางความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หากมนุษย์เราหันมายึดถือหลักพุทธปรัชญาให้มั่นคงในจิตใจ ผลงานวิจัยเล่มนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุของความขัดแย้งในหลายๆแง่มุม ได้เสนอถึงแนวคิดและวิธีการสันติวิธีของนักวิชาการต่างๆ ที่มีต่อปัญหาความขัดแย้งในแต่ละระดับ รวมถึงตัวอย่างของการประยุกต์ใช้แนวคิดเพื่อจัดการ เพื่อจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษา ก็เช่นเดียวกันกับการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาในสังคม ผู้วิจัย จึงขอเสนอแนะข้อวิจัยครั้งต่อไป ปัญหาความขัดแย้งที่มีอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน โดยมุ่งที่จะให้เกิดสันติภาพขึ้นทั้งภายในจิตใจ และในสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในทัศนะพุทธปรัชญานั้น มักนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ มาเผยแพร่ให้ผู้อ่านได้ทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และการนำมาประยุกต์ใช้ด้วยถ้อยคำที่ทันสมัยยิ่งขึ้น โดยมีการเชื่อมโยงเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าหลายประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งหากผู้ใดสนใจจะทำการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมก็น่าจะได้ประโยชน์อยู่ไม่น้อย ได้แก่

- 1) ควรมีการศึกษาพุทธสันติวิธีจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยปัจจุบัน
- 2) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการไกล่เกลี่ยแบบพุทธ

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการระงับความขัดแย้งตามทัศนะของพุทธปรัชญา ได้แก่การมีความเห็นใจ สร้างความเป็นมิตร และส่งเสริมให้ช่วยเหลือกัน แท้จริงแล้วก็คืออุปกรณ์ในการทำลายจิตที่ประกอบด้วย ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ โดยอาศัย 1. หลักเมตตาจะทำลายความโกรธ ความเกลียด อาฆาต พยาบาท 2. ความเป็นมิตร ความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น โดยไม่จำเพาะเจาะจง จนกระทั่งถึงบุคคลที่ไม่เป็นที่รักคือศัตรู 3. ทานคือการช่วยเหลือกันด้วยวัตถุสิ่งของ ทานคือการให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นเหตุเกิดความขัดแย้งของมนุษย์ได้

References

- Phra Dhamma Pittaka (P.Payutto). (2006). *dissolving conflict*. Bangkok: Dharma.
- Sompan Phromtha. (2006). *Buddhist Philosophy, Human Society and Ethics*. (2nd Edition). Bangkok: Samsam Publishing.
- Wanchai watanasap. (2006). *Conflict: Principles and Problem Solving Tools, Type II*. Bangkok: MahaChulalongkorn University Press.